

krivica delala sirotam, ako bi se le njihovi denarji morali po najnižih obrestih nalagati, in to na njihovo škodo, a zemljiščinim posestnikom na korist. Dosedanje postave o odrtii tudi niso bile v stanu ubraniti, da se zemljiščini posestniki ne bi bili preveč zadolžili; svobodni kapital pa bi bil rešil marsiktero posestvo.

Pa kaj še pravijo oni, ki so protivni svobodnim obrestim? Bojé se, da se ne bi odpovedala vsa posojila, ki so naložena na zemljiščih. Ta strah obhaja le nje, ki ne vedó, kaj je kapital. Kdor pa to vé, temu je znano, da kapital ne sme ne za trenutek brez koristi biti, sicer se zmanjšuje; kapital mora neprenehoma donášati obresti, ako hočemo ohraniti ali pomnožiti ga. Zato kapitalisti ne posojujejo, kadar se jim ne obetajo primerne obresti ali kadar se jim nevarno zdi posojilo. Čem več kapitala bode odpovedanega, tem več se ga bode obrnilo na drugo pot, na pr. na zastavna ali državna dolžna pisma. Ta pisma se bodo pa v tem primerljivi podražila, toraj niže obresti donašala; ko se pa njihovi obresti od 8—9 odstotkov znižajo na 6—7, gotovo bodo kapitalisti nehali svoj denar nakladati na papir, iskali bodo zemljišč (gruntov), in to tem bolj, ker se jim bodo tudi ondi obetale enake obresti. Ko pa bode denarja na ponudbo, v tem hipu bodo obresti padle na sedanjo stopnjo, kajti znano je, da je že zdaj jako malo denarja le s petimi odstotki. Tudi nikar ne prezirajmo, da so minuli tisti časi, ko se je denar vtikal v kako nepremišljeno početje in ko so se trgali za državna dolžna pisma. Kdor ima nenaložen denar, ta si išče varnega mesta, in če najde zemljiščinega posestnika, pri katerem brez skrivnih potov svoj denar naloží s 6 ali 7 odstotki, gotovo mu bode posodil. Tako tedaj zemljiščinim posestnikom ne bode manjkalo denarja na posodo, kajti zemljišče je vendar le najboljša zastava. Odkritosrčno tedaj rečemo, da nas ne obhaja strah, da zemljiščini posestniki ne bodo več mogli dobiti posojil.

3. oddelek je pri prvem pogledu sicer nekoliko nejasen; al kdor bolj na tanko prevdarja njegovo jedro, ta bode spoznal, da meri na ono prevaro pri denarnih opravilih, ki je sicer nepoštena, pa vendar nima znamenj prave goljufije.

Ta oddelek bode morda vzrok dal marsikteri zatožbi; vendar pa je napredek v primeri s sedanjo postavo, kajti po njem zatožba ni mogoča, kadar se je odkritosrčna in poštena pogodba — če tudi z najvišimi obrestmi — sklenila s takim človekom, ki je popolnoma svoj gospodar; po sedanjih postavah je bil v pravdo o odrtii lahko zamotan človek, če je tudi še tako pošteno sklenil pogodbo čez 5 ali 6 odstotkov.

7. oddelek postave jasno meri na zakotne zastavnice in tako imenovane opravilne pisarnice, ki gredó na to, da bi prekanile take, ki so v sili, in zlasti nevedneže. Ta oddelek se vjema s postavami skoro vseh nemških držav.

Hvale vredno je to, da ta postava brž dobí svojo veljavo in da se je ognila vseh začasnih ovir, ktere gotovo ne bi bile dosegle svojega namena, zavirale pa bi bile koristni razvitek te postave.

Zato to postavo radi pozdravljamo kot precejšen napredek. Da-si tudi nismo tega prepričanja, da bi kapital bil isto čudodelno sredstvo, kakor o njem misli mnogo ljudi, vendar pa ne tajimo, da je zraven razumnosti in izobraženja najvažnejši pomoček za javni blagostan; zato se trdno nadjamo, da bode svobodni kapital imel dobre nasledke za povzdigo avstrijskega narodnega gospodarstva in državnih denarstvenih zadev. Želeli bi bili le, da, kakor smo že gori rekli, bi nekteri razdelki te postave bili bolj določno in natanko izrečeni, da bi se sodnije same pri razsojevanji pregreškov ne hodile navskriž.

Gospodarske stvari.

Gruntne potrebščine (fundus instructus)

se za davke (fronke) ne smejo rubiti.

V dopisu Slovenčevem od 29. t. m. smo zopet brali žalostno prigodbo iz Kranjskega, da se je grunt-nemu posestniku zavolj dolžnih davkov živina na licitandi prodala, in sicer tako po ceni, da je komaj za stroške zaleгла; tako je ubogi posestnik zdaj brez živine, pa tudi davka nima plačanega. Škoda, da v dopisu ni povedano, v katerem okraji se je to zgodilo, ker se nam zelo dozdeva, da je spadala ta živina med gruntne potrebščine (fundus instructus), katerih ni smeti za davke rubiti.

Že lanski deželni zbor se je krepko pognal za to, in ministerstvu prošnjo podal, naj se ne rubijo gruntne potrebščine, med ktere se šteje: delavna, pa tudi tista molzna in klavna živina, brez ktere hiša in družina ne more obstati; potem klaja za tako živino, potem žito za živež družini in za seme; potem vse gruntno potrebno orodje, postavimo: vozovi, plugi, brane itd. Zakaj če se kmetu to vzame, s čem bo zemljo obdeloval, sebe in družino redil, in prihodnje davke opravljal?

Na to prošnjo deželnega zbora je prišel od c. k. ministerstva odgovor: Da gruntne potrebščine rubiti je že od nekdanj prepovedano; in da je spet iz novega ukazano vsem gosposkam, da gruntnih potrebščin po nobeni ceni ne smejo pod rubežen za davke jemati, in da bo vsakteri uradnik (piomtar), ki se zoper ta ukaz pregreši, ostro kaznovan.

Ta ukaz visocega ministerstva je neizrečeno velika polajšava vsem gruntnim posestnikom, zato ker se po cesarski zapovedi od 31. decembra 1864. leta imajo konec vsacega leta davki odpisati vsem tistim, kateri jih zavolj preobloženja ali družih stisk, ki jih med letom zadenejo, do konca leta niso mogli opraviti.

Zatoraj, kmetje, varujte si svoje gruntne potrebščine. Ako bi vam jih kdo zarubil, pritožite se pri gosposki, in sicer najpred pri okrajni ali kantonski; če bi tam ne pomagalo, pa pri višji vladi v Ljubljani.

Pri vas samih zdaj stoji, da si ohranite gruntne potrebščine od davkovske rubežni; samo ne bodite nemarni, ampak rabite jezik in noge, kadar je treba.

Vsi naši domorodci so pa vprošeni, naj to važno reč prostim ljudém in posebno vsem tistim razložé, ki „Novic“ ne beró.

Tudi letošnji deželni zbor kranjski se je oglasil proti napaki, da se gruntne potrebščine zarublujejo. Zakaj, kdor ne more več iz dohodkov davka plačevati, ampak bi moral v grunt in v gruntne potrebščine seči, ta je preobložen, in prav je, da se mu konec leta ali vés ali saj nekaj davka odpiše. S.

O hasnosti maveca.

Slišal sem že marsikterega gospodarja rêči, da mavec (gips) ne hasne detelji. Naj to zmoto razjasnim.

Jez sam rečem, da so nekteri preveč vpili o gipsu, posebno v začetku; da! mnogi so celó dokazati hotli, da mavec pri detelji namestuje vés gnoj. Al kmalu so umni kmetovavci, ki so umeli kmetijsko kemijo, bolj na tanko preiskovali lastnost mavčevo. Dokazali so, da mavec le nekterim rastlinam, in posebno detelji hasne, in da še to-le v posebnih okoliščinah. Zopet drugi kemikarji so pisali o gipsu, da njegova korist obstaja le v lastnosti, da v kemičnem oziru tvarine mineralične sploh kemično veže. Al drugi kemikarji so hotli dokazati, da gips podpira in goji gnjilino organskih tvarin v zemlji, in tako boljša rast rastlinam. Tem nasproti je

kemikar Dawy dokazati si prizadeval, da gips ne podpira gnjiline organskih tvarin, temveč ji je nasproti; on meni, da gips je naravnost hrana (živež) detelji. Omenim pa le, da se gips celó težko raztopi v vodi; 460 delov vode je treba, da se en del gipsa raztopi, ali drugače rečeno, 460 funtov vode je treba, da se raztopi 1 funt gipsa. Zato menim, da gips ne hasne detelji v oziru Dawy-a. — Boussingoult, ki je mnogo storil za kmetijstvo, kar se kemije tiče, je dokazal, da Dawy-eve misli o gipsu so napačne; sežgal je deteljo (rastlino) in našel je v pepélu le malo gipsa, rekši, da detelja tvarino apno, kterege potrebuje, lože vzame iz drobnega apna, kakoršno se nahaja pri razpadu gipsa v zemlji.

Da pa moje pisanje hasne tudi vam, ki ne umete kemije, zato vam povedati moram, da rastline zemlji vzamejo mnogo redivnih tvarin, in tako zemljo oropajo. Rastlina potrebuje živeža, in ravno zemlja je mati, ki rastlinam hrano daje. — Da je to res, to nam kaže kemija, to je tista vednost, ki stvari kroji v snove ali iz snov sestavlja stvari.

Ako rastline, postavimo pšenico, rž, ječmen, korenstvo itd. sežgemo in na kemičnem potu preiskujemo, ktere tvarine da ima v sebi pepél sežgane rastline, tedaj nahajamo pri raznih rastlinah tudi razne snove. Vse, kar je rastlina vzela zemlji, najdemo v pepélu sežgane rastline. Razjasnim vam pa to s tem, da vam kažem, da gnojimo njive, in zakaj? — zato, da zemlji vzeto moč, to je, njene redivne tvarine, zopet povrnemo in tako zopet zemljo pripravno naredimo, da more rastlinam potrebni živež dajati. V gnoji pa nahajamo ravno tvarine redivne, in torej gnoj povrača zemlji, kar se ji je vzelo.

Omenim še to, da vsakdo lahko ume moje pisanje, da, če njivo vedno le silimo in silimo, in na-njo vedno le sejemo in sejemo, gnoja ji pa ne damo, bo sčasoma njiva se odpovedala tako, da ne bo mogla rastlinam živeža dajati. Da v mnogih krajih, kakor na Ogerskem, njiva več let ali celó nikdar ne dobí gnoja, to je res; al njiva, če je eno leto obsejana bila, potem pa eno ali celó več let neobsejana leži, tedaj počiva in si zopet nove moči nabira. Al to je pri nas nemogoče.

Naj bo to le memo gredé omenjeno, ker pisal bom v tem oziru večkrat v „Novice“*) in skušal bom pisati bolj natanko o gospodarjenji posestev.

Dalje omenjam o gipsu tudi to, da so nekteri kemikarji dokazali, da gips, to je, žveplo-kislinino apno v zvezo stopi z ogleno-kislim amonijakom, da na kemičnem potu postane ogleno-kislo apno in žvepleno-kisli amonijak, in te tvarine rastlina lahko posrka. To nam toraj dokazuje, da gips le v tem oziru hasne, da se na kemičnem potu tako spremeni.

Različne so tedaj misli o hasnosti gipsa; al jaz menim, kakor sem na viši kmetijski učilnici v ogerskem Altenburgu sam videl in se prepričal, da v ravno omenjenem oziru hasne. Mavec nič ne pomaga detelji, če ji ga še toliko damo, ako njiva, na kateri detelja raste, ni gnojena, ali boljše rečeno: če nima rodovitne moči, če je oropana vse moči. Ugovarjati bi pa utegnil marsikdo, ki ne ume kmetijske kemije, tako-le: Se vé, če je njiva bogata drugih redivnih tvarin, ker je dobro gnojena, potem pač ni čuda, da detelja izvrstno raste, in prav nespametno bi bilo, tako njivo še gipsati; čemu te stroške? Odgovorim pa na to, da je po skušnjah tukajšnjih dovelj dokazano, da tudi na dobro gnojeni njivi, če je ne gipsamo, veliko manj detelje dobimo, — veliko več pa, če jo gipsamo. Vzrok tega sem že gori popisal; vendar naj to-le še zeló na kratko razjasnim. V zemlji so mnoge mineralične tva-

rine; zemlja se razdeluje v črno zemljo (oranco) in mrtvico. Tvarine, ktere so v črni zemlji, hitro porabijo in povžijejo rastline, kakor postavimo, rž, pšenica in sploh rastline, ktere nimajo dolgih korenin; ali v mrtvici je mnogo redivnih tvarin; do teh ne segajo navadne rastline, kakor je rž itd. Detelja pa, naj je tako imenovana štajarska, nemška (lucerna), turška (esparseta) pa ima dolge korenine, ktere globoko v mrtvico segajo. Da pa te rastline v mrtvici lahko redivne tvarine v-se jemljó, zato je treba, da so te tvarine take, da jih rastline lahko v-se jemljó, in ravno to storí mavec ali gips v svoji lastnosti. On ima lastnost, da ga zemlja ne more vsrkati; toraj lahko v mrtvico sega, in tù na omenjenem kemičnem potu mineralične tvarine pripravne déla za hrano detelji.

Konečno omenjam še to, da apno samo ne pomaga nič, kakor tudi žvepleno-kisli gaz ne; le v zvezi gipsa ima apno in žveplena kislina veliko moč.

Kdaj pa je najboljšje gipsati? Gipsa se spomladi ali v jeseni, in sicer se ga vzame 2 do 3 cente na oral (joh). Dobro je spomladi deteljo gipsati, kadar je enmalo že iz zemlje prišla. — Kar pa čas dneva zadeva, je najboljšje in celó potrebno, zjutraj gipsati, in sicer moramo gipsati, kadar je deževno ali rôsno. Če gipsamo o suši, je vse naše delo prazno.

Fr. Povše.

Državno-pravne stvari.

Dvalizem — dandanes največa nesreča Avstrije.

Magjari napenjajo vse žile, da bi dvalizem postavili v Avstrii na noge, ali — kakor je grof Anton Auersperg v poslednji seji kranjskega deželnega zbora dobro rekel — da bi Avstrijo postavili na dve berglji, po katerih bi šepala, dokler mrtvouda ne obleži na tleh.

Nov dokaz tega, kako silno Magjari (Ogri) v družbi centralističnih Nemcev tiščijo v dvalizem (to je, na dva kosa razcepljeno Avstrijo) nam je novi nemški časnik, ki ga grof Karl Vetter von der Lilie in Viktor pl. Kosztelczki-Vagmezöi bota izdajala v novem letu na Dunaji pod naslovom „*Die Leitha. Organ der deutsch-ungarischen Nation.*“ Geslo tega časnika je odločno izgovorjeno v sledečih besedah: „drüben der Standpunkt Deak's, hüben der Standpunkt Kaisersfelds — das ist auch unser Standpunkt“ — to je, „unkraj Litave stališče Deakovo, ta kraj Litave stališče Kaisersfeldovo — to je tudi naše stališče.“ Da bode „graf von der Lilie“ lilijsko mirne sprave prinesel s tem programom ubogi Avstrii, to naj verjame, kdor hoče, — Avstrijan, ki mu je edina in celokupna država pri srcu, ne more verjeti tega!

Cujmo, kaj znani nemški časnik „Reform“ o dvalizmu avtonomistov govori, da vidimo, da ne samo Slovani dvalizem pogubiven za Avstrijo imajo, temuč tudi previdni Nemci.

Vodja avtonomistov štajarskih (Kaisersfeld) — piše „Reform“ — priznava v Avstrii samo dva naroda: Nemca in Magjara. Je li mogoče, je li prilično, da v omikani državi, osnovani na pravni enakosti, manjšina govori večini tako-le: „Mi moramo biti vodje, ker smo bolj razsvitljeni kakor vi; mi vas ravno nočemo poteptati, al vi morate nas poslušati; mi hočemo in moramo, da smo na čelu državi, ker državo mi vzdržujemo.“ Je li to državniška modrost, ako se s tem hoče cesarstvo rešiti pogube, da se globoko žali in draži národno čustvo, politiška zavest vseh družih narodov, ki bi unima dvema morali podložni biti? Ali je to svobodoumno (liberalno), da v cesarstvu, v katerem

*) Dobro došlo!